

GAZİ TÜRKİYAT
G Ü Z / 2 0 2 2

Atf / Citation

HİSARCIKLILAR, E. (2022). “Kadıköyü’nün Romani’ Adlı Eserin Beauvior’un Feminist Edebiyat Kuramı Doğrultusunda İncelenmesi”. *Gazi Türkiyat*, 31: 63-78.

Geliş / Submitted

31.08.2022

Kabul / Accepted

31.10.2022

DOI

10.34189/gtd.31.006

“KADIKÖYÜ’NÜN ROMANI” ADLI ESERİN BEAUVIOR’UN FEMİNİST EDEBİYAT KURAMI DOĞRULTUSUNDA İNCELENMESİ

An Examination of the Work Titled “Kadıköyü Romani” in Accordance with Beauvior’s Feminist Theory of Literature

Emel HİSARCIKLILAR*

Öz

Kadın; yüzyıllar boyu toplumun, dinin, ideolojinin, bilimin, sanat ve edebiyatın içerisinde kendisine yer bulan, birtakım temel problemlerin merkezinde yer alan konular arasındadır. Tarih boyunca kişiler, gelenekler, ideolojiler, kurumlar tarafından haklarının sömürüldüğü, ezildikleri belirtilen kadımlar; söz konusu durumlara erkekler hatta bazen hemcinsleri tarafından da maruz bırakılmaktadırlar. Onların bu durumu, söz konusu soruna başkaldıran ve bu düzeni değiştirmek için yola çıkanların başlattığı Feminizm adlı hareketin doğmasına neden olmuştur. Kadını hayatın nesnesi olmaktan kurtarıp öznesi hâline getirmeyi amaçlayan Feminizm, edebiyata yansımış, edebî eserler kadının, erkek egemen düzene başkaldırdığı, artık ikincil birey olarak kalmak istemediğini haykırdığı bir alan hâline gelmiştir. Bu hareketten doğan Feminist Edebiyat Kuramı, 1960’lardan sonra gelişmiştir ve edebiyat eserinde kadının görünümünü çeşitli açılardan ele almaktadır. Bu kuram konuyu; okur olarak, yazar olarak, psikanaliz açısından ve Marksist-Sosyalist açıdan olmak üzere dört başlık hâlinde incelemektedir. Marksist-Sosyalist açıdan Feminist Edebiyat Kuramının öncüsü, feminist hareketin önemli isimlerinden Simone de Beauvior’dur. Beauvior “Deuxième Sexe” (İkinci Cinsiyet) adlı eserinde kadın konusuna Marksist açıdan yaklaşmakta, kadının ezilmişliğini ve bunun ardındaki nedenleri ortaya koymaktadır. Bu çalışmada da Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatının kadın romancılarından Safiye Erol’un “Kadıköyü’nün Romani” adlı eseri Beauvior’un kadına dair düşünceleri dikkate alınarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Feminizm, Feminist Edebiyat Kuramı, Beauvior, Safiye Erol, Kadıköyü’nün Romani

Abstract

Woman; it is among the subjects that are at the center of some basic problems that have found a place in society, religion, ideology, science, art and literature for centuries. Women, whose rights have been exploited and oppressed by people, traditions, ideologies, and institutions throughout history, are exposed to the aforementioned situations by men and sometimes even by their fellows. This situation led to the birth of the movement called Feminism, which was started by

* Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Tokat/TÜRKİYE. emel.hisarciklilar@gop.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9497-509X

those who rebelled against the problem in question and set out to change this order. Feminism, which aims to liberate women from being the object of life and make them their subject, has been reflected in literature, and literary works have become a field where women rebel against the male-dominated order and cry out that they do not want to remain as secondary individuals anymore. Feminist Literary Theory, which emerged from this movement, developed after the 1960s and deals with the appearance of women in literature from various perspectives. This theory examines the subject in four headings; as a reader, as a writer, from the point of view of psychoanalysis, and from the Marxist-Socialist perspective. The pioneer of Feminist Literary Theory from a Marxist-Socialist perspective is Simone de Beauvoir, one of the important names of the feminist movement. Beauvoir, in his work titled "Deuxième Sexe" (The Second Sex), approaches the subject of women from a Marxist perspective and reveals the oppression of women and the reasons behind it. In this study, Safiye Erol's "Kadıköyü'nün Romanı", one of the female novelists of Turkish Literature in the Republican Period, will be examined by considering Beauvoir's thoughts on women.

Keywords: Feminism, Feminist Literary Theory, Beauvoir, Safiye Erol, Kadıköyü'nün Romanı

GİRİŞ

Kadın; özellikle ataerkil toplumlarda, birtakım anlayışların yönlendirmesiyle, dışarıdan müdahalelerle biçimlendirilmeye çalışılmış, bu düzen içerisinde ötekileştirilmeye uğramış, ailede ve sosyal hayatta var olma kavgası vermiş, hak arama mücadelesi içerisinde de yer alarak insanlar, gelenekler, bazı yerleşmiş düşünce kalıpları tarafından yok sayılmaya, ezilip sömürülmeye, istismar edilmeye karşı savaşmıştır. Michel, kadınların tarihinin; her şeyden önce baskı altına alınışlarının ve bunun gizlenişinin tarihi olduğunu söylemekte; bunun yanı sıra onların eve kapatılmaya direnişlerinin de tarihi olduğunu belirtmektedir (1995: 98-99). Kadınların tarih boyunca baskı, istismar, emek sömürüsü, cinsiyet ayrımcılığı gibi durumlara maruz kaldığı ya da bırakıldığı düşüncesi; onlar için, onlar adına ve onlarla birlikte birtakım hak arama hareketlerinin ve mücadelelerinin ortaya çıkış zeminini hazırlamıştır. Feminizm de bu doğrultuda ortaya çıkan ve oradan sanata, edebiyata tesir eden bir harektir.

Feminizm, 18. yüzyılda İngiltere'de doğan, cinsiyetler arasındaki eşitliği kadın haklarının genişletilmesiyle sağlamaya çalışan bir toplumsal harektir. Bu terim, 1890'larda özellikle kadınlara oy kullanma hakkının verilmesi ve kadınların eğitim ile çalışma imkânına sahip olmaları için kullanılmıştır (Marshall 2021: 240). Feminist hareket, cinsiyet eşitsizliğine ve ayrımcılığa, bir karşı duruş olarak yorumlanabilir. Kadınların var olma mücadelesi olarak algılara hitap eden feminizm, bu mücadele kapsamında da sürekli bir değişim göstermektedir (Oğuz 2019: 15-16).

Feminizm hareketinin çeşitli tanımları bulunmakla birlikte, genel anlamıyla; kadınların kendi içlerinde bir dayanışma sağlayarak cinsel ayrımcılığa karşı durdukları, erkeklerle eşit hukuki, politik ve sosyal haklar talep ettikleri, erkek egemen dünyanın norm ve değerlerine karşı başlattıkları toplumsal hareket olarak ifade edilebilmektedir (Yazıcılar 2018). Bu toplumsal hareket kadının, toplum içerisinde sadece doğurganlığıyla anılmasına ve algılanmasına, cinsel bir meta olarak

görülmesine, emeğinin sömürülüp ikinci sınıf insan muamelesi görmesine karşı direnerek, bir hak arama mücadelesi hâlini almıştır.

Marksist-Sosyalist Feminist hareket, kadının erkek egemen kapitalist sistem içerisindeki ezilmişliğini ve söz konusu problemlerden kurtulma yollarını, söz konusu ideoloji doğrultusunda ortaya koymaktadır. Buna göre Sosyalist-Feministler; kadınlar ve proletarya arasında bir benzerlik olduğunu kabul ederek, erkek ve yönetici grup çıkarlarına hizmet eden yanlış bilinci ya da erkekle özdeşleşen ideolojileri açığa çıkarma sürecinde, kendi ezilmişlik durumlarının doğru bir bilincini geliştirme yönünde kadınları teşvik etmektedirler (Donovan 2005: 133). Feminist hareketin çeşitli düşünce kalıpları ve ideolojiler içerisinde de yol aldığı düşünüldüğünde, Marksist-Sosyalist Feminist hareket de bu şekilde Marksizmin insana ve topluma dair düşüncelerine paralel bir gelişme göstermiş, kapitalist sistemin kölesi hâline getirildiğini ve emeğinin sömürüldüğünü düşündüğü bireyin haklarının, kadın bağlamında sözcülüğünü yapmıştır.

Feminist Edebiyat Kuramı, zamanla bir ideoloji hâline gelen Feminizm hareketi içerisinde doğmuş ve dört koldan gelişimini sürdürmüştür. Bunlar; okur olarak, yazar olarak, psikanaliz açısından ve Marksist-Sosyalist açıdan Feminist Edebiyat Kuramı olarak tasnif edilmektedir.

Okur olarak kadına yönelik Feminist Edebiyat Kuramı, edebî eser karşısında kadın ya da erkek cinsiyete sahip olmak bakımından, okurun eser karşısındaki tavrının farklılığı üzerine temellenmektedir. Yazar olarak kadına yönelik Feminist Edebiyat Kuramı; kadın yazarın, söylem bakımından erkek yazardan farklılığı olup olmadığı meselesi üzerine şekillenmektedir. Psikanaliz açısından Feminist Edebiyat Kuramı; kadına, okur ve yazar olarak psikanalitik açıdan yaklaşmaktadır. Freud ve Jung gibi psikanaliz alanındaki düşünürlerin fikirlerinden faydalanmaktadır. Marksist-Sosyalist açıdan Feminist Edebiyat Kuramı ise; Simone de Beauvior'un öncülüğünde ortaya çıkmıştır ve kadına dair meselelere Marksizm penceresinden bakmaktadır.

Beauvior; bu konuyu *İkinci Cins* (Deuxième Sexe-1949) adlı kitabında toplum içerisinde kadının ezilmişliğini ortaya koyarak ele almıştır. O, "kadının ekonomik ve siyasal alanda ezilmesini bir alt-yapı kurumu, kadınları aşağılayan sanat ve edebiyat anlayışını da bir üst-yapı kurumu olarak görür." (Kolcu 2008: 427)

Beauvior *İkinci Cinsiyet* adlı kitabında psikanalistlere dair de birtakım değerlendirmelerde bulunmaktadır. Freud'u, erkekler ve kadınlar arasındaki farklılıkları dikkate almaması ve genel olarak dişiyi, erkeksi cinsellik ve kişilik modeline göre açıklaması bakımından eleştirmektedir (Mussett 2019: 53). Psikanalizde, erkek ya da kız çocuğunun; anne ya da babayla özdeşleşmesi beklenen erkeksi ve kadınsı eğilimler arasında parçalanmış şekilde betimlendiğini söylemektedir. Beauvior eleştirilerini bu bakış açısı üzerinden yöneltmektedir. Ayrıca

kitabta kadını; çocukluktan genç kızlığa, aile içerisinde topluma, tarih boyunca içinde bulunduğu durumlardan efsanelere kadar birçok açıdan değerlendirmektedir.

O, bu konudaki tespitlerini ve yorumlarını ortaya koyduğu eserinde, kadını ötekileştiren ve edilgenleştiren toplumsal sisteme dönük eleştirilerini çeşitli alanlar bakımından belirtmiştir. Beauvoir;

kadını "Başka" olarak tanımlayan güç ilişkilerini hem felsefi hem edebi boyutlarıyla aynı zamanda tarihi, sosyal ve kültürel bağlamda İkinci Cinsiyet adlı eserinde incelemiştir. Kadın sorununun tarihi, sosyal, felsefi, psikanalitik ve kültürel katmanlarıyla ele alındığı bu eserde Beauvoir kadının "Mutlak" olan erkeğin karşısına nasıl "Başka" olarak konumlandırıldığını ayrıntılarıyla incelemekle kalmaz, öte yandan bu başkalık durumunun erkek tarafından tarihsel olarak dayatılışının ve kadının öz bilinçten yoksun oluşunun tarihi ve sosyal dayanaklarını açıklar (Aydınalp 2020: 468-469).

Beauvoir, kadının *başka* oluşuyla *cinsiyet*; erkeğin ise *özne* oluşuyla *mutlak* kabul edildiği düşüncesini tartışmaya açmaktadır. Buna karşın hiçbir öznenin, kendisini daha en baştan ve kendiliğinden özsel olmayan varlık olarak ortaya koymayacağını, kendini *başka* olarak tanımlayanın *başka* olmadığını da söylemektedir. *Başka*, kendini *bir* olarak ortaya koyan *bir* tarafından ortaya konmuştur (2021a: 28-29). Yani *başka* olarak nitelenen kadının bu adlandırmasının, toplum içerisinde *mutlak* olarak kabul edilen erkek, *bir*, tarafından ortaya konulduğu belirtilir.

Beauvoir, ilkel kabilelerden günümüze kadarki süreç içerisinde kadının durumunu, varlığının nasıl *başkaya* dönüştürüldüğünü, erkek bireyler ve toplum, hatta bazen de kadının hemcinsleri tarafından maruz bırakıldığı söz, davranış, uygulama ve anlayışları ortaya koymaktadır. Bu durumun, yani kadının kaderinin kendisi değil, kendisi dışındaki etkenler tarafından şekillendirilmesinin ise ancak onun özgürleşmesi ile ortadan kaldırılabilceğini düşünmektedir. Fakat "*Kadını özgürleştirmek, erkekle kurduğu ilişkileri inkâr etmek değil, onu bu ilişkilere hapsedmeyi reddetmektir; kadın kendini kendisi için ortaya koyduğunda, erkek için de yine var olmaya devam edecektir*" (Beauvoir 2021b: 447). Kadın ve erkek böylece hem özne olacaklar hem de birbirleri için *başka* olmaya devam edeceklerdir. İnsana düşen, özgürlüğün hükümranlığını verili dünyada zafere ulaştırmaktır. Bu zaferi elde etmek için, başka şeylerin yanı sıra erkeklerin ve kadınların, doğal farklılaşmalarının ötesinde, ikirciksiz biçimde kardeşliklerini olumlamaları gerekmektedir (Beauvoir 2021b: 447). Kadın ve erkek arasında, birinin diğerine karşı üstünlük iddia ettiği, ezen-ezilen çatışmasından doğan huzursuz bir ortamın baş gösterdiği, hakların gasp edildiği ya da hiçe sayıldığı bir düzenden; sevgi, saygı, anlayış ortamına evrilme gerçekleştiği vakit kadının maruz kaldığı aşağılamaların, kötülüklerin de sonu gelmiş olacaktır.

İkinci Cinsiyet'te; ataerkil düzenin kadını düşürdüğü içkinlik durumu, kadının baskılanışı, sosyal hayatta ikinci plana atılışı, anne ve eş rolüne indirgenişi, bütün

özgürleşme ve kendini gerçekleştirme dinamiğinin dışına itilişi, ekonomik ve iktisadi anlamda özgürlükten mahrum bırakılışı ve görmezden gelinişi ifşa edilmektedir (Aydınalp 2020: 475). Kadın, bu şekilde kalıplaşmış olan toplumsal anlayışlar yüzünden içkinlikten aşkınlığa atlayamamakta, bireysel özgürlüğünü tam anlamıyla ele geçirememekte ya da gerçekleştirememektedir.

Beauvoir, Marksizmin bakış açısından hareket ederek, kadının yüzyıllar boyu çeşitli kalıplaşmış düşünce biçimleri, gelenekler, kanunlar, kurumlar tarafından ezilmişliğini ortaya koymakta; söz konusu durumun ortadan kalkması için kadının bizzat kendisinin ve sonra da bilinçli toplum fertlerinin almaları gereken tavrı işaret etmektedir. Kadın, ilkel dönemlerden bugüne kadar kendisini aşağı gören, metalaştıran, hakkını sömüren sisteme karşı koymalı, kendisini bu dünyanın bir öznesi olarak gerçekleştirmeli, varlığını yeniden inşa etmelidir.

1. BİR KADIN YAZARIN KALEMİNDEN "KADIKÖYÜ'NÜN ROMANI"

Geçmişte Batı edebiyatında, varlığını hissettirmekte sorun yaşayan kadın yazarlar, özellikle roman ve hikâye alanında bir var olma mücadelesi vermişlerdir. Türk edebiyatında ise kadın sanatçılar 20. yüzyılın başlarından itibaren resim, müzik gibi sanat dallarının yanı sıra edebiyatta da eserler vermişlerdir. Kadınların yazın dünyasındaki durumunu mektup türü üzerinden ele alan Şahabettin Süleyman'a göre 17. yüzyıldan beri mektuplaşma usulünde kadınlar erkeklere göre daha başarılı olmuşlardır. O, bu başarıyı kadının erkekten daha "*mütecessim, daha nâfiz-i nazar, daha mudakkik, daha muhallil*" olmasına bağlamıştır (Şahabettin Süleyman 2017: 294). Düşüncelerini ve kendilerini tetkik ve tahlil etmek konusunda erkeklere göre daha kabiliyetli bulduğu kadınların bu özelliklerini gösterebilecekleri alanların başında da edebiyat gelmektedir.

Kadın yazarların kaleminden çıkan, öznesi kadın olan, hayat içerisinde kadına dair problemlerin ele alındığı eserlerin sayısı hem dünya hem de Türk edebiyatında, zaman ilerledikçe daha fazla görülmüştür. Türk yazın hayatı içerisinde kadını anlatan hikâyelere, kadın problemlerine ve kadına bağlı olarak gelişen sosyal mevzulara çeşitli yazı dizileri ile gazete haberlerinde de yadsınamayacak bir dikkatle mesai ayırılmaya başlanmıştır (Türk 2018: 175). Kadın roman yazarları ve onların eserleri dikkate değer bir okur kitlesi elde etmiştir. Safiye Erol da bu yazarlar arasında değerlendirilebilecek bir isimdir.

Kadıköyü'nün Romanı adlı eser, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nın temsilcileri arasında yer alan Safiye Erol tarafından 1938 yılında yazılmıştır. Yazarın, roman türündeki eserlerinden ilkidir. Diğerleri ise *Ülker Fırtınası* (1944), *Ciğerdelen* (1946) ve *Dineyri Papazı* (1955) adlarını taşımaktadır. Erol'un bu romanlarının ortak konusu aşktır ve âşıkların birtakım engellerle mücadele ettikleri, bu mücadeleler esnasında zaman zaman umutsuzluğa düşüp yalnızlaştıkları görülmektedir.

Kadıköy'ün Romanı'nın başkişileri Necdet ve Bedriye'dir. Onlarla birlikte Nesrin, Orhan, Mükerrerem, Burhan ve Baha bir arada vakit geçiren yedi arkadaştır. Necdet ile Nesrin nişanlıdır, Nesrin nişanlısına âşık olmasına rağmen, Necdet kendisinden yaşça büyük olan Bedriye'ye sevdalanmıştır. Bedriye, Burhan'ı; Mükerrerem ise Nesrin'i sevmektedir. Necdet'in kendisini sevmediğinden emin olan Nesrin, Mükerrerem'le nişanlanır, bir müddet sonra da bir kaza sonucu ölür. Bedriye ile Burhan kısa süren bir evlilik yaşarlar. Necdet, İstanbul'un başka bir semtine taşınır, Burhan'dan ayrılan ve acı çeken Bedriye de yurt dışına gider. Yurtdışından dönen Bedriye ile Necdet, Kadıköy'ünde tekrar karşılaşır ama ikisi de yaşadıkları karşılıksız aşkların etkisiyle olgunlaşmışlardır.

Roman, aşk konusu üzerine şekillenmiştir; ancak bunların hiçbirinin karşılıklı olmadığı görülmektedir. Necdet, Bedriye'ye; Bedriye, Burhan'a; Nesrin, Necdet'e ve Mükerrerem de Nesrin'e âşiktir. Yazar bazen kurguladığı bu karakterler, bazen de bu karakterlerin çevrelerindeki bazı kişiler aracılığıyla olaylara yorumlar getirtmektedir.

Eserde aşk konusu işlenirken yazarın klasik edebiyattaki aşk anlayışından da istifade ettiği görülmektedir. Aşkın karşılıksız oluşu, bunu yaşayan kişinin ıstırap çekmesi, ama yaşananların kişileri zamanla olgunlaştırması bu duruma dair tespitler arasında sayılabilir. Romanda aşka dair kadının bakış açısı, erkekler hakkındaki fikirleri, kadının çektiği ıstırapın kaynakları da yaşananlardan ve elde edilen hayat tecrübesinden hareketle ortaya konmaktadır.

2. ROMANIN MARKSİST-SOSYALİST AÇIDAN FEMİNİST EDEBİYAT KURAMINA GÖRE İNCELENMESİ

Kadıköy'ün Romanı adlı eser, Beauvoir'un öncülüğündeki Marksist-Sosyalist açıdan Feminist Edebiyat Kuramına göre incelendiğinde; eserdeki kadınların bazı erkek karakterler tarafından ezildikleri, kadının onlara duyduğu aşkı erkeğin hafife aldığı ya da kendilerine verilen değerini farkına varmadığı görülmektedir. Romanın kadın kahramanlarının hepsi de aşkları ve âşık oldukları erkekler yüzünden acı çekmekte, mutsuz olmaktadır. Eser, Beauvoir'un *İkinci Cinsiyet* adlı kitabındaki düşüncelerine göre ele alındığında; kadının erkek tarafından aşağılanıp incitilmesi, *başka* olarak konumlandırılıp metalaştırılması, âşık olan kadın karşısında erkeğin tavrı bakımından değerlendirilebilir.

2.1. Erkek Tarafından Aşağılanma

Beauvoir; tüm uygarlıklarda olduğu gibi günümüzde de kadının, erkekte tikslenme duygusu uyandırabildiğini belirtmektedir. Bu, erkeğin kendi tensel olumsuzluğundan duyduğu tiksintinin, kadına yansıtılmasıdır (2021a: 184). Erkek birey; ruh hâlinin, karakter özelliklerinin, hayattaki deneyimlerinin ya da geçmiş yaşantısının tesiriyle kadınlara karşı aşağılayıcı şekilde davranıp onları tahakkümü altına almaya çalışabilmektedir. Bazen de bu davranışı; kadına karşı bir güç gösterisinin ya da

kendini kanıtlama endişesinin yansıması olarak ortaya koyabilmektedir. *Kadıköyü'nün Romani*'ndaki Burhan karakteri, yıllar önce yaşadığı bir aşk acısının bedelini; etrafındaki kadınlardan tiksinererek, onlara tepeden bakarak, kendisine âşık olduğunu bildiği Bedriye'yi aşağılayarak ödettiğini düşünmektedir.

Bedriye için ne kadar ulaşılmaz olduğunu bilen Burhan, kendini beğenmişlik eşliğinde fırsat buldukça onu aşağılamaktan geri durmamıştır. Beauvoir, kadına bu şekilde davranan erkek hakkında şunu söylemektedir: "*Kadınlara karşı en kibirli, en saldırgan davrananlar ya da onları en hor görenler, kendi erkekliği konusunda endişe duyanlardır*" (2021a: 35). Ayrılık kararları sonrasında Bedriye'nin köpeklerinden iki tanesini, giderken beraberinde götürmek istemiştir. Nedeni ise bir kadının av köpeği beslemeye muktedir olmadığı düşüncesidir: "*Hayvanlar, meşhur Arap Üzengi gibi diyorlar ki: Biz efendimizi bulduk. Hiç bir kadın böyle cins köpek besleyebilir mi?*" (Erol 2019: 163). Şeklindeki sözleri, Burhan'ın kadınları küçümsediğini ve onların, bazı işlerde erkekler kadar yetkin olmadığı kanaatini yansıtmaktadır. Onun bu aşağılamaları, en küçük köpeğin kendisinde kalmasını isteyen karısına karşı devam edecektir. Köpek Pikolo'yu Bedriye'ye bırakacağını söyledikten sonra, onun zaten bu kadından ayrılmayacağını, çünkü bu köpeğin aptal olduğunu söylemiştir (Erol 2019: 163). Onun bu sözleri, kadınları ve dolayısıyla bir müddet hayatını paylaştığı Bedriye'yi beceriksiz olduğu kadar, aptal da bulduğunu söyleyerek küçümsediğini göstermektedir.

Burada anlatıcı da söz alarak şunları söylemektedir: "*Kadının mevkii hayatta 'ikinci mevki' olduğunu Burhan her fırsatta izhardan çekinmiyordu. Bu kırıncı sözler, Bedriye gibi ilk izdivâcında baş tâci edilmiş bir kadını nihâyet bezdirecekti. Aşkın cennet başları üzerine bir gölge düşüyor...*" (Erol 2019: 163). Burhan'ın bu tavrı erkeklerin, kadınları ikinci sınıf birey olarak algulamalarına, cinsiyet eşitsizliğinin evlilik kurumunu buradaki gibi yıpratmasına işaret etmektedir.

2.2. Başkalaştırma ya da Metalaştırma

Beauvoir, nesneleştirmenin kadına erkek tarafından dayatılan bir durum olduğunu söylemektedir: "*Her insan varlığı gibi özerk bir özgürlük olan kadın, erkeklerin ona Başka olmayı dayattığı bir dünyada kendini bulur ve seçer; onun aşkınlığı, özsel ve egemen olan başka bir aşkınlık tarafından sürekli olarak aşılabacağından, bir nesne gibi donup kalması ve içkinliğe yazgılı olması beklenir*" (2021a: 38). Buna göre kadın; erkeğin ona başka olarak dayatması yüzünden kendi varlığının özünün farkına varamamakta ve adeta bir nesne gibi donup kalmakta, kendisini nesneye indirgenmiş bulmaktadır. Aslında bu durumu da onun, varlığının özünü inşa etmesinin, kendi dünyasını şekillendirip özgürleşmesinin önündeki en büyük engeldir.

Kadıköyü'nün Romani'nda Burhan tarafından sevilmemesine rağmen onunla evlenen Bedriye'nin çektiği aşk acısı, zamanla kendisini sadece bir evlilik nesnesi olarak kullanılıyor olma düşüncesine sevk edecektir. Bu durumun farkında olan

Bedriye, evliliğiyle başlayan mutluluğunun, duyduğu aşkın tek taraflı oluşu yüzünden kısa sürdüğünü anlamıştır.

Bedriye'nin, Burhan'la yaptığı evlilikteki tek taraflı aşkınun onu zamanla yıprattığı görülmektedir. Ancak bu yıpranmada, Bedriye'nin evlilikte umduğunu bulamaması ve erkek tarafından kendisine saygı duyulmamasının etkisi de bulunmaktadır. Zaten tüm bunların yanı sıra Bedriye'nin, kocası tarafından bir evlilik nesnesi olarak görüldüğünün farkına varması da doğrudan etkilidir: *"Bedriye anladı ki kendisi Burhan için bir öz değil bir süstür. Bir zevk, mütenâ bir içki, nefis bir şey... Burhan ona bir hayat arkadaşı, bir can yoldaşı mevki vermiyordu. Türkçesi: Resmen nikâhlısı, hakikatte metresi"* (Erol 2019: 164). Burhan'ın Bedriye'ye karşı tavırları onun kendini bu evlilikte bir metres gibi hissetmesine neden olmaktadır. Ayrıca söz konusu evliliğin maneviyattan, karşılıklı bir ruh birlikteliğinden uzak olduğu da anlaşılmaktadır. Bu durum da hayatlarını sürdürdükleri evin bir yuva hâline gelememesinin, bu eşlerin zoraki bir yan yanalık yaşadığının göstergesidir.

Burhan'ın kadınlar hakkındaki fikirleri maneviyattan uzaktır. Ona göre kadının, erkeğe karşı kesin görevleri vardır: *"Kadın, evli bir adam için bir arkadaş, evin hanımı, çocukların annesi olmalıdır. Bekar adam için de iş zamanından gayri vakitlerde bir eğlence. Kadına fazla yer vermek isteyen, kadınla bir ruh birliği kurmaya özenen erkek muhakkak bedbaht olur. Ben böyle düşünüyorum, belki yanlıştır. Fakat bu düşünüşle ömrümden haşerâtı attım. Hürriyetimi elde tuttum ve rahat ettim"* (Erol 2019: 107). Burhan'ın bu sözleri onun, kadınları sabit bir fikirle algıladığını, tamamen maddi yönden ve pragmatik bir bakış açısıyla değerlendirdiğini göstermektedir. Kadınlar için *haşerât* kelimesini kullanması ise kadınlara ne kadar tiksintiyle baktığını ortaya koymaktadır.

Burhan'ın Bedriye'yi adeta bir evlilik nesnesi gibi görme tavrı yalnız olduklarında da toplum içerisindeyken de ortaya çıkan bir durumdur. İki birlikte bir baloda buldukları sırada önce karısıyla dans eden Burhan'ın, Bedriye'nin başka adamlarla dansını seyrettiği sıradaki hisleriyle ilgili olarak romanda şu ifadeler kullanılmaktadır: *"Burhan, usûlen, evin hanımını bir defa kaldırdı, başka hiçbir kadınla dans etmedi. Bedriye başkalarıyla dans ederken, o, bir koltukta ağır ağır sigarasını içerek, kendine âit olan bu güzel kadını seyrediyordu"* (Erol 2019: 202). Burada; karısını seyreden adamın, belki de onunla nikâhlı olduğu için kadını kendisine bağladığını düşündüğü, onu kendisine ait güzel bir nesne gibi gördüğü anlaşılmaktadır ki Burhan'ın, eşi başka adamlarla dans ederken onu kıskanmamasının ardındaki sebebin de bu olduğu düşünülebilir. O, Bedriye'yi her ne kadar ona âşık olmasa da, kendine ait ve başkası tarafından gasp edilemeyecek bir nesne gibi görmektedir. *"Burhan bir erkek olarak, aynı zamanda benliğinde bulundurduğu aşkınlık arzusunun tatmin edebilme imkânlarına sahip bir öznedir. Bedriye'yi evliliğin taraflarından biri değil; güzelliği ve cazibesıyla arzularının tatmin amacı bir nesne olarak görür"* (Dönmez 2019: 81). Bu durum da Burhan'ın, gerçekten bir kadın olarak Bedriye'ye değer verdiği için değil, güzel bir nesneye sahip olmanın verdiği haz dolayısıyla onunla evlendiğinin göstergesidir.

Kadını değersizleştiren, onu erkeğin hükmü altında tutan, hatta onun hürriyetini bile kısıtlayan hayat anlayışının aslında Burhan'ın mensubu olduğu ailenin yaşam tarzı olduğu da fark edilmekte ve bu yaşam şekli aile fertleri tarafından kanıksanmış görünmektedir. Burhan, evinin tek erkeğidir ve evin kadınları dışarı çıkmayan, kapalı panjurlar ardında yaşam süren, ne yaşları ne de sayıları hakkında kimsenin bilgiye sahip olmadığı kimselerdir. Hizmetkârlar dahi kadındır ve onlar da bu aileye uyum sağlamak mecburiyetindedir: *"Aşçıları dâima kadındır. Ve bu kadın aşçı, aldığı yüksek aylığın hatırı için bütün hürriyetinden vazgeçmeğe mecburdur. Sokağa çıkamaz, kimseyle konuşamaz, açık pencereden bakmak yasak edilmiştir"* (Erol 2019: 129-130). Bu ailenin, verdiği ücret karşılığında kadın aşçının hürriyetini satın aldığı fikrine sahip olduğu görülmektedir. Her ne kadar yaptığı iş karşılığında ona hakkını vermiş olsalar da, onun iradesini ve özgürlüğünü esir almaları ve verdikleri ücret dolayısıyla buna haklarının olduğunu düşünmeleri kadın emeğinin sömürüsü olarak görülebilir.

Kadını kendi beninin ya da evinin sınırları içerisine hapsedip; narsisizm, bencillik, kibir, alınganlık, kötümserlik gibi özelliklerden dolayı kınarken tutarsızlık gösterilmektedir. Başkalarıyla iletişim kurma imkânları tümüyle ellerinden alınmaktadır. Kadın her şeyden ayırır, kendisini bütünüyle ailesine adanmıştır; dolayısıyla ondan, kendi ötesine geçmesi beklenememektedir (Beauvoir 2021b: 336). Bu durumun onlara dayatılması da hakiki varlıklarını ortaya koymalarının, toplum içerisinde etkin bir rol üstlenmelerinin önündeki en büyük engeldir.

Bedriye'nin, kocasının kendisini sevmesini sağlamak için çocuk sahibi olabileceği fikrini taşıdığı zamanlar da olmuştur. Bir gün eski görünüşü Mihriban Hanım'a söylediği şu sözler onun, içinde bulunduğu çıkmazı ortaya koyar niteliktedir: *"Anneciğim, hani ne diyordunuz? Erkeği muhafaza etmek isteyen kadın Nebîle gibi olsun. Bir çocuk doğursun ve o erkeğe bir câriye gibi bağlansın. Şansı olmayan bir kadın için Nebîle olmak da kâr etmiyor. Çocuğa bir paçavra kadar kıymet vermeyen erkekler var"* (Erol 2019: 207). Gerçekten de Bedriye hamile olduğunu öğrenip bunu Burhan'a söyleyince, kocası sevinmek yerine hayıflanır, ona sitem eder. Evli ve deli gibi âşık olduğu adamın, çocuk lafını duyunca tepki göstermesi Bedriye'yi üzmüş; onun, bir gün kendisini sevebileceği ümidini tamamen yok etmiştir. Burhan hem kendisiyle evlenip hem de ona bir çocukla bağlanmaktan korkmuştur. O yine Bedriye'yi, hayran olunan ve sahip olunmak istenen bir nesne gibi gördüğünü göstermiştir.

Bedriye'nin bir anne kadar sevdiği Mihriban Hanım erkeklerin, sahip oldukları bazı özellikleri birer ayrıcalık zannederek böbürlendiklerini ifade etmektedir. Kadını ve çocuklarını kendilerine ait birer nesne gibi sayarak, onların yaratıcısı gibi davranmaları bu durumun belirgin örneklerindedir. *"Ona deseler ki: Sen ömür ve saâdet bahşetmek istiyorsun. O kadar kuvvetli misin? O kadar zengin misin? Saâdet vermek isteyen evvelâ kendisi nâmütenâhî mesut olmalı. Sen öyle misin? Ne gezer! Onların efendilik hisleriyle dağıtmak istedikleri ihsanlar birer esâret ve felâket yaratır. Kendileri bedbaht olur, çünkü sevmedikleri bir kadına ölünceye kadar bağlıdırlar. Nebîle Hanımlar bedbaht olur, çünkü*

sevilmediklerini bilirler. Mihriban Hanımlar ise..." (Erol 2019: 175). Buna göre erkek, sevse de sevmese de nikâhındaki kadını kendi öz malı gibi görüp onun, eline mahkûm olduğunu düşünmektedir. Bu yüzden çevresindeki kadınları da mutsuz etmektedir.

Buradaki *Mihriban Hanımlar* ifadesiyle; onun gibi âşık olup, duygularının karşılıklı olduğunu bilen kadınların; başka biriyle evli kalmak zorunda olan Faruk gibi erkeklerin çektiği acılar yüzünden zaman içinde olgunlaşmaları kastedilmektedir. Beauvoir, evli ve âşık olan kadınların çektiği acıları şu şekilde birbirinden ayırmaktadır: "*Evli bir kadından çok daha fazla acı çekerek bekler âşık kadın. Evli kadın yalnızca bir âşıkta, ev ve annelik yükümlülüklerinin, uğraşlarının, zevklerinin onun gözünde hiçbir değeri yoktur. Can sıkıntısının belirsizliğinden onu ancak kocasının varlığı çekip çıkarır*" (2021b: 387). Romanda da Nebîle, evli ve çocuklu bir kadın olarak kendisini kocasına adanmış ve ona bağlanmış bir kadındır. Faruk'la aşk yaşayan Mihriban Hanım ise sevdiği adamı başkasıyla paylaştığını, onun, kendisinin ötesinde öncelikleri olduğunu hissettikçe acı çekmekte, zaman zaman da kıskançlık duymaktadır.

Mihriban Hanım da zaten kendini *Faruklar* yüzünden ıstırap içinde olan kadınlar arasında görmektedir: "*Fâruklar, Nebîleler yanlıştır bir izdivâcm zincirleri altında süflî saâdetlerini, süflî hicranlarını sürükleyip daha üç dört ayak emeklerken Mihribanlar çileyi doldurur, hürriyet-i mânevîyeyi kazanır, kâmil insan olurlar*" (Erol 2019: 176). Mihriban Hanım, aşkı yüzünden derin ıstıraplar çekmiş olmasına rağmen, bu acıların ve yaşananların kendisini akıllandırdığını, olgunlaştırdığını da düşünmektedir. Ancak burada kadınlar, yani Nebîleler ve Mihribanlar, hep acıyı çeken ve göğüsleyen taraf olmaktadır. Oysaki Mihriban Hanım kâmil insan olmaktansa sevdiği adamla mutlu bir hayat süren kadın olmayı tercih edeceğini eklemektedir.

Romandaki *Nebîleler* ifadesiyle; çekiciliği, cazibesi olmamasına rağmen, erkeği kendisine bağlayan kadınlar da kastedilmektedir. Beauvoir bu şekildeki kadınları şu sözleriyle anlatmaktadır: "*Kadın kendini köleleştirerek, onu zincire vurmanın en emin yolunu bulmuştur*" (2021b: 383). Köleleştirme, erkeği kendi sözlerinin ve davranışlarının esiri ya da bağımlısı yapma hareketi olabileceği gibi; bir çocuk, maddi bir varlık, bir çatışma unsuru aracılığıyla da gerçekleşebilmektedir. *Kadıköyü'nün Romanı*'nda da Nebîle, Bedriye'nin bakış açısıyla güzel olmayan, bakımsız, silik bir karakterdir; ancak Faruk'u kendine bağlamayı yine aynı silahla, yani kendini kocasının kölesi hâline getirerek başarmıştır.

Faruk'un daha sonraki yalvarmalarına dayanamayan Mihriban Hanım, onu defalarca kabul etmiştir. Burada Faruk'un, hayatına girdiği kadınları hep yarım bıraktığı, biriyle olan ilişkisini diğeriyle örtbas ettiği görülmektedir ki Mihriban Hanım, Nebîle, metres tuttuğu Sabahat, birlikte basıldığı hizmetçi bunlardan birkaçıdır. Artık sonuncusu, Mihriban Hanım'ı kendine getirmiştir. Faruk'un, kadınları sadece kendi nefsinin ateşini söndürebileceği bir nesne gibi görmesi asıl acı olanıdır. Bundan sonra değişen de kendisinin, erkekler hakkındaki fikirleri olmuştur: "*Meğerse muammânın halli pek basitmiş. Ayol erkek sevmek istemiyor... Erkek karşısında*

sevmeven, yâhut ki sevdiğini göstermeyem, lütfunu dirhemle tartan kadın istiyor. Öyle ya, kadın kanını canını bir çırpıda erkeğe verir, al beni, bütün al, ebediyyen, son nefese kadar seninim, derse o vakit erkeğe fethedecek ne kalır?" (Erol 2019: 183). Bu sözlerle, kadınların başlarına gelenden biraz da kendilerini sorumlu tutmaktadır ve asıl olması gerekeni söylemektedir: "İki yol var: Sevgiyi belli etmemek, dâimî bir lâkaytlık pandomiması oynamak yâhut kalpsiz olmak..." (Erol 2019: 183). Her iki yolda da kadın, erkeğe göre kendi davranışlarını belirlemek zorunda kalmaktadır. Ama bu kadar uzun süren bir aşk acısından ve tek sevgili olmak hayali yıkıldıktan sonra Mihriban Hanım'a ikinci yolu seçmekten başka çare kalmamıştır. Sevdiği adam, onun yüreğindeki en yüce duyguyu da tüketmiştir.

Mihriban Hanım sevdiğinden ayrı düşme, üzerine başkasının tercih edilmesi, yalan, aldatılma gibi durumları yaşadıkdan sonra düşüncelerinin bu kişiler hakkında tamamen değiştiğini anlamıştır ki kadın ve erkek, sevda bahsinde hiçbir zaman aynı olmayacaktır: "Nasıl uzlaşmalar ki kadın sevince, varını yoğunu, dînini îmânını bu aşk kozu üzerine oynar. Kaybederse her şeyi birden kaybetmiştir. Halbuki erkek??? Meselâ evlenir. Karısının üzerine başkasını sever. Nedir bu ettiğin? dersiniz. Der ki: Aşk başka âile başka" (Erol 2019: 186). Aynı anda birden fazla birlikteliği sürdüren bir erkeğin bunu söylemesi onun, kadını sadece bir bedenden ibaret gördüğünü göstermektedir ki yine buna karşılık da Mihriban Hanım'ın cevabı vardır: "Haydi kabul edelim. Erkek aşkının üzerine de diğerleriyle düşüp kalkmaya başlar. Çünkü onun için: Aşk başka tenevüü başka. Derken efendim, yine bir sevdâya tutulur. E, hani senin aşkın vardı ya? Karımın üstüne yana tutuşa sevdiğin hanım? Size der ki: Aşk başka ideal başka" (Erol 2019: 186-187). Burada Mihriban Hanım'ın, erkeklerin aşkı ve aileyi bile işlerine geldiği gibi kullandıklarını ve anladıklarını düşündüğü görülmektedir. Bu da zaten kadını değersizleştirmekten, onun duygularını ve ruhunu hiçe saymaktan başka bir şey değildir.

Bunlardan sonra yapılacak şey kadına düşmektedir ki karşılaştığı böyle adamlar yüzünden şu şekilde davranmak ve olmak zorundadır: "Hepsinden âlâsı, inkisarlardan yılmayan, hicranları umursamayan, elemelerin üzerinden raks ederek geçen cesur ve kaygısız bir kadın olmaktır" (Erol 2019: 187). Kıran da, hicran veren de, elem çektiren de karşısına çıkacaktır ancak kadının üzerine düşen; bunlar hiç olmamış, başına gelmemiş gibi davranıp güçlü durmak, hayattan tat almaya çalışmaktır.

Her ne kadar Bedriye gibi, sevdiği adama hiç kavuşamamış olsa da, Necdet'ten ayrıldıktan sonra Mükerrerem'le nişanlanan Nesrin hakkında anlatıcı tarafından yapılan şu yorum kadının, toplum tarafından bir meta olarak görülmesine tepki olarak düşünülebilir: "İşte Nesrin de âkibet Mükerrerem'le nişanlandı. Teyzesi onu büyüttü, yetiştirdi. Necdet için. Eh zorla güzellik olmaz ya! Hem canım. Necdet gibi bir kokoz muharrire varıp da ne olacaktı? Mükerrerem ona daha lâyıık. Zâten hep böyle değil midir? Para parayı çeker. İkisi de zengin, kibar, şatafatlı..." (Erol 2019: 121). Anlatıcının bu ifadeleri, genç kızların, isteseler de istemeseler de sırf parası olduğu için, sevmedikleri kişilerle evlendirilmelerine tepkiyi üzeri kapalı şekilde ortaya koymaktadır. Necdet olmadı

diye Nesrin'in, zengin biri olan Mükerrerem'le nişanlanmasının çevresi tarafından normal görüldüğü fark edilmektedir.

Zaten Nesrin'in ölümüne, doğrudan olmasa da Necdet sebep olmuştur. Nesrin, Necdet'in, kendisine âşık olmadığını ve aslında başka birini sevdiğini, ufak bir oyun vasıtasıyla öğrenmiştir. Önüne çıkan ilk talip olan Mükerrerem'le nişanlanması da bu yüzden olmuştur: "*Sende ümîdi kalmayınca hemen ilk uygun tâlibe peki, dedi. Gayet onurlu bir kızdı. Hangi onurlu genç aşk yüzünden intiharı şerefine yedirir?*" (Erol 2019: 136). Orhan'ın, Necdet'e söylediği bu sözler, kadınların duygularının, erkekler tarafından görmezden gelindiğini işaret etmektedir ki Nesrin'in ölümü de çoğu kişi tarafından kaza olarak nitelenmiş bir intihar görünümünü vermektedir.

2.3. Erkek ve Âşık Kadın

Simone de Beauvoir, insani duyguların en etkilileri arasında yer alan aşkı, kadın ve erkek açısından tarif etmiş ve yorumlamıştır. Ona göre; aşkı asıl yaşayan ya da içinde duyan kadındır. O, bu düşüncelerini şu şekilde ortaya koymaktadır: "*Erkekler varoluşlarının belirli anlarında tutkulu âşıklar olmuş olabilirler, ama 'büyük bir âşık' olarak tanımlanabilecek bir erkek yoktur. En şiddetli coşkularında bile hiçbir zaman her şeyden vazgeçmezler; sevgililerinin önünde diz çöktüklerinde bile, istedikleri hâlâ ona sahip olmak, onu ilhak etmektir*" (2021b: 371). Beauvoir, erkeğin aşkının hiçbir zaman kadınınkı kadar güçlü olamayacağına işaret etmektedir. Onlar; âşık olduklarını söyledikleri kadını, onu doyusya sevmek için değil, onun bedeninden faydalanmak için istemektedirler. Bunun tersine "*kadın için aşk bir efendi uğruna tamamen bir vazgeçıştır*" (Beauvoir 2021b: 372). *Kadıköyü'nün Romanı* adlı eserde de özellikle Mihriban Hanım'ın sözlerinde erkekler ve kadınlar için bu yönde çıkarımlar bulunmaktadır. O, kendi hayatında yaşadığı aşk açısından hareketle, eski gelini Bedriye'ye nasihatler vermektedir.

Eski görümce Mihriban Hanım, Burhan'a duyduğu tek taraflı aşk yüzünden, onunla evlendikten sonra Bedriye'nin zamanla mutsuzlaştığına şahit olmaktadır. Burhan'a olan kızgınlığını, zamanında erkekler yüzünden çektiği acılarla açıklamaktadır: "*Burhan haspası bu eve karısına değil dostuna gelir gibi devam ediyordu. Eşyâlarını getirmemişti. Köşkte pek iğreti bir misâfir gibi yaşıyordu. Bir aralık Bedriye'ye mutfak masrafı olarak para vermek istemiş, Bedriye almamış. Ne iyi yapmış, ohhhh!.. Mâdemki beyefendi kendini bir misâfir gibi tutuyor, âlâ!.. Misâfir muâmelesi görür*" (Erol 2019: 166). Mihriban Hanım'ın düşüncelerini bu şekilde aktaran anlatıcı, bu evlilikteki kopmaların daha nikâh günü erkek tarafından hiç kimsenin törene gelmemesiyle başladığı izlenimini verdikten sonra, bu şekildeki kırılmaların, sonrasında da çeşitli şekillerde devam ettiğini belirtmektedir. Burhan bu evi bir yuva olarak görmediğini göstermiş, adeta misafir gibi hareket etmiştir. Bu durum onun, eşine verdiği, başka bir ifadeyle, vermediği değer de göstergesidir.

Eski gelininin günden güne zayıfladığını, sürekli sigara içtiğini fark eden Mihriban Hanım endişelenerek, onunla bu durum hakkında konuşmuştur. Bunların sebebinin

bir erkek olduğunu anladığı için şu sözlerle konuyu açmıştır: “Şunu da bilesin ki erkekleri pek ciddiye almamak lâzımdır. Aşk ve alâka husûsunda demek istiyorum. Onlar da sevmeyi değil, severler ve yerine göre derin ve hakiki bir muhabbetle severler. Fakat bizim anlayış ve görüşümüzle onlarınki hiçbir zaman uymayacağı için bir erkeğin en samîmî aşkını bile kısmen şaka telâki etmeli. Eğer bunu yapmazsak, eğer onların sevgisini kendimizinki gibidir zannederek yandık davullara...” (Erol 2019: 168). Mihriban Hanım'ın Bedriye'ye öğüt ve uyarı niteliğindeki bu sözleri onun, zamanında yaşadıklarının ve bunlardan edindiği tecrübelerin de etkisiyle erkekler hakkındaki izlenimlerini yansıtmaktadır. Geçmişte erkeklere güvenip onlardan darbe alan bu yaşlı kadın; hayatının bir döneminden sonra onlara güvenmemesi gerektiği, içten gibi görünseler bile aslında sözlerinin ve davranışlarının altında art niyet ya da yalan olacağı düşüncesini edinmiştir.

Bedriye gibi Mihriban Hanım'ın da ilk kocası ölmüştür. Karısından boşanmış, çeşitli aşklar yaşamış, cazibesi ve çapkınlığıyla bilinen komşuları Faruk'u, daha kocasının hayatta olduğu zamanlarda için için sevmiştir. Kendisinden habersiz olduğunu sandığı bu adam da meğerse onu hep izlemiştir. Bir süre sonra bir birlikteliğe başlamışlar; ancak onu çok sevdiğini söyleyen Faruk, gizlice başkasıyla evlenmiş ve ondan da bir çocuğu olmuştur. Söz konusu durumu öğrenmesi, Mihriban Hanım'ın ömür boyu içinde kalacak olan ıstırapı da beraberinde getirmiştir. Beauvoir, aşk acısı çeken erkeğin ve kadının bu durumlarının birbirinden farklı özelliğe sahip olduğunu belirtmektedir. Buna göre erkeklerin acıları ya uzun sürmemekte ya da iç kemirici olmamaktadır. Oysa kadın, özsel olmayışını üstlenerek, tam bağımlılığını kabul ederek kendine bir cehennem yaratmaktadır (2021b: 381). Böylece erkek, âşık olduğu kadınla kendini özdeşleştirmemekte, ona bağlanmamakta; kadın ise öz varlığını âşık olduğu erkekte bulmakta, onu adeta tanrılaştırdığı için ıstırapı daha derinden duymaktadır.

Bir süre derin acılar çeken Mihriban Hanım, Faruk'un ona yalvarmasıyla yeniden bu adamın etki alanına girmiş ancak bu sefer de Faruk'un karısı ve kendisi arasında yaşanacak ortak bir hayat karşısına çıkmıştır. Mihriban Hanım sevdiği adamı bir başkasıyla paylaşmaktadır. Onu çok sevdiğini söyleyen Faruk'un birkaç defa boş bulunup ona karısının adıyla hitap etmiş olması Mihriban Hanım'ın bu sefer de erkekler hakkında şu yargıya varmasına neden olmuştur: “Birkaç defa boş bulundu, bana Nebîle, Nebîleciğim diye hitap etti. Boş bulunma hususunda erkekler dâima şâheser yaratırlar!” (Erol 2019: 172). Sevdiği adamın bu dalgınlığından çok incinen Mihriban Hanım, söz konusu olaydan sonra erkekler hakkında genel bir kanaate varmış ve erkeklerin, boş buldukları bahanesiyle kabahatlerinin üzerini örtmeye çalıştıklarını kastetmiştir.

Mihriban Hanım, Faruk'a ne olursa olsun çok derin bir aşk duymuştur. Bu yüzden onu her seferinde affetmiş, olanları görmezden gelmeye çalışmıştır. Âşık kadın “yalnızca sevilen kadın olmayı istemektedir, onun gözünde başka hiçbir şeyin değeri yoktur. Dolayısıyla var olması için sevgilinin yanı başında, onunla meşgul olması gerekir; âşık kadın onun gelmesini, arzu duymasını, uyanmasını bekler ve ondan ayrıldığı andan itibaren yeniden

beklemeye başlar” (Beuavoir 2021b: 388). Mihriban Hanım’ın her seferinde Faruk’u affetmesinin ardında yatan nedenin de sevdiği adamı hep yanı başında, gözünün önünde istemesi olduğu söylenebilir.

Mihriban Hanım’ın erkekler hakkındaki düşünceleri bundan da ibaret değildir. Faruk’un karısını gördüğü vakit; onun gibi çekici bir erkeğin, Nebile gibi, hiçbir cazibesi olmayan bir kadında ne bulduğunu o zamanlar kendine sormuştur: *“Faruk’u Nebile hangi meçhul kuvvetlerle zapt ediyordu? Çocuk? Haydi efendim, geç. Erkekler ayrılamadıkları yerde zaafalarını gizlemek için çocuğu ileri sürerler. Zamânı gelince kadını dokuz çocukla bırakıp gidiyorlar. Hayır, başka sebep olacak dedim. Senelerden sonra anladım: Erkekler bizi, yâni senin ve benim gibi kadınları, ölesiye sevseler bile yine icâbında terk ederler”* (Erol 2019: 174). Diyerek erkeklerin insafsız olduğunu ve kadına yaptıkları kötülöklere bahaneler uydurduklarını vurgulayan Mihriban Hanım, daha sonra kadınların onlar karşısındaki durumunu ve mevcut tezati şöyle ifade eder: *“Biz efendi kadınlarız, bizim şahsiyetimiz vardır. Bizi yüzüstü mukadderatımıza bırakırlar. Bilirler ki biz yine kalkarız ve sendelesenk dahi yolumuza devam ederiz. Biz, son nefese kadar müsellâh ve mücehhez kalırız. Ölüirken silah elimizde ölüürüz. Bu zâhirî babayığitlik, bu bize pahalıya mal olan kahramanlık erkeği kandırır”* (Erol 2019: 174-175). Mihriban Hanım yine burada da erkeklerle dair eleştirilerini ortaya koymakta ve onların, kendilerine âşık kadınların fedakârlıklarını istismar edip, onların sabrından faydalandıklarını söylemektedir. Erkek ne yaparsa yapsın kadın son nefesine kadar sevdiği adama sadık kalmaktadır.

Mihriban Hanım bunlara ek olarak erkeklerin yaradılıştan geldiğini düşündüğü karakter özelliklerini de şu şekilde tanımlamaktadır: *“Eşref-i mahlûkat olan erkeğin gözü keskinmiş, âmennâ inandık. Her şeyi iyi görürler. Yalnız nüfuz edemedikleri ve hiçbir zaman nüfuz edemeyecekleri bir şey varsa o da ıztırâbımızın derinliğidir”* (Erol 2019: 175). Mihriban Hanım erkeklerin gözünün keskin olduğu düşüncesini aslında inandırıcı bulmadığını göstermektedir. Bu kadar kendini yüksek gören bir cinsin aslında kadınların ıstırabının boyutu hakkında hiçbir zaman fikir sahibi olamayacaklarını da belirtmektedir. Yani gözlerinin keskin olduğu kabul edilmiş gibi görünse de, yüreklerinin keskinliği hakkında ya da kadının hissettiklerini anlayabilme hususunda başarısız olduklarını düşünmektedir.

SONUÇ

Feminizm, kadın haklarının korunması temeline dayanan, kadının günlük hayatın öznesi hâline gelmesini amaç edinen bir düşünce hareketidir. 1960’lardan sonra bu hareketten doğan Feminist Eleştiri Kuramı’nda, edebî eserlerde kadın konusu; okur olarak, yazar olarak, psikanaliz açısından ve Marksist-Sosyalist açıdan olmak üzere dört temel kategoride incelenmektedir. Marksist-Sosyalist açıdan Feminist Edebiyat Kuramı’nın öncüsü, feminist hareketin önde gelen isimlerinden biri olan Simone de Beauvoir’dur.

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının kadın yazarları arasında yer alan Safiye Erol'un *Kadıköyü'nün Romanı* adlı eseri, Beauvior'un *İkinci Cinsiyet* adlı kitabında anlattığı bazı niteliklere göre incelenebilecek özelliklere sahiptir. Eserin kadın kahramanları Nesrin, Bedriye ve Mihriban Hanım hem yaşadıkları olaylarla hem de bizzat erkekler hakkındaki sözleri ile bu yönde değerlendirilebilecek mahiyettedir.

Romanda, erkeklerin kadınları yıpratmalarını, onların düşüncelerine değer vermediklerini ifade eden cümleler, özellikle Bedriye'nin tek taraflı aşkla sevdiği Burhan'la evliliğinden sonra daha çok artar. Bu bölümlerde, onun çektiği acılara şahit olan eski görünüşü Mihriban Hanım'ın ağzından erkeklere yönelik birtakım eleştiriler yapıldığı gibi, anlatıcı vesilesiyle de bu yöndeki düşünceler pekiştirilmektedir. Buna göre erkekler çoğu zaman kadınlara acı çektirmekte, onları kolaylıkla başka şeylere ya da kişilere tercih edebilmekte, kadının duyduğu aşkı sömürmekte ve onu aşağılamaktadırlar. Nesrin'in başından geçenler ise ailelerin de kadını değersizleştirip maddi bir konuma indirgeyebildiğini göstermektedir.

Âşık oldukları erkekler tarafından görmezden gelinmek, aşağılanmak ya da metalaştırılmak gibi durumlara maruz bırakılan kadınlar; çevrelerine ve çoğu kez de kendilerine karşı bir yabancılaşma sürecine girmişlerdir. Onların; iç dünyalarına kapanmaları, kalabalıktan kaçıp yalnızlığı tercih etmeleri, hatta bazen ölümü bile çare olarak akıllarına getirmeleri bu süreç içerisinde sahip oldukları psikolojinin özellikleridir. Ancak kendi varlıklarının dünya üzerindeki konumunun ve değerinin farkına varıp, edindikleri tecrübelerin kendileri için bir kayıptan ziyade kazanç olduğunu anlamaları, bir süre sonra ıstırap atlatıp yeniden hayatlarının normal düzenine dönmelerine yardım etmiştir. Buna karşın bunalımlı bir ruh hâlindeyken çevresinden yeterince ya da doğru bir şekilde destek göremeyen, dikkatini odaklayabileceği bir uğraş alanına sahip olmayan kadın ise zamanla tükenişe ve yok oluşa doğru sürüklenmiştir.

Kadıköyü'nün Romanı adlı eser Beauvior'un *İkinci Cinsiyet* adlı kitabına göre değerlendirildiğinde, romandaki kadın karakterlerin mutlu sona ulaşamayan aşklar yaşadıkları ve özellikle Mihriban Hanım ile Bedriye'nin, bu yaşananların etkisiyle ıstırap çektikleri, erkeklere karşı güvenlerini yitirdikleri görülmektedir. Ancak bu iki kadın, yaşadıklarının kendileri üzerindeki olumsuz etkisinden zamanla kurtulup, içine düştükleri yabancılaşma sürecini aşabilmişlerdir. Eserin diğer kadın karakteri olan Nesrin ise, bunalımlı ruh hâlinde çıkamamış ve bu psikoloji içerisindeyken ölüme doğru sürüklenmiştir.

KAYNAKÇA

- AYDINALP, E. B. (2020). "Varoluşçu Özgürlük Bağlamında Kadın: Simone de Beauvoir ve İkinci Cinsiyet". *Litera*, 30/2: 465-488.
- BEUAVOİR, S. (2021a) [1. Baskı 1949]. *İkinci Cinsiyet-Olgular ve Efsaneler* (C. I) (çev. G. Acar-Savran). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

- BEUAVOİR, S. (2021b) [1. Baskı 1949]. *İkinci Cinsiyet-Yaşanmış Deneyim* (C. II) (çev. G. Acar-Savran) İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- DONOVAN, J. (2005) [1. Baskı 1985]. *Feminist Teori* (çev. A. Bora, M. Ağduk Gevrek, F. Sayılan). İstanbul: İletişim Yayınları.
- DÖNMEZ, P. (2019). *Safiye Erol'un Romanlarındaki Kadınların Simone de Beauvoir'ın Feminist Teorisine Göre İncelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- EROL, S. (2019). *Kadıköy'ün Romanı*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- KOLCU, A.İ. (2008). *Edebiyat Kuramları*. Ankara: Salkımsöğüt Yayınevi.
- MARSHALL, G. (2021) [1. Baskı 1994]. *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- MİCHEL, A. (1995) [1. Baskı 1979]. *Feminizm* (çev. Ş. Tekeli). İstanbul: İletişim Yayınları.
- MUSSETT, S. M. (2019). "Simone de Beauvoir". *The Oxford Handbook of Phenomenological Psychopathology* (ed. G. Stanghellini etc.). Oxford: Oxford University Press, 51-56.
- OĞUZ, A. (2019). *Feminizm, Postkolonyal Feminizm ve Toplumsal Cinsiyet-Buchi Emecheta'nın The Bride Price Adlı Romanı*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- ŞAHABETTİN S. (2017). *Sanat-ı Tahrir ve Edebiyat* (haz. Hatice Gündoğan). İstanbul: DBY Yayınları.
- TÜRK, E. B. (2018). "İbnürrefik Ahmet Nuri Sekizinci'nin Hikâyelerinde Kadın". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, 43: 173-185.
- YAZICILAR, A. (2018). "Kadını İstismar Tuzağı: Feminizm", *Genç*, Mart, 2018/138. <https://gencdergisi.com/12313-kadini-istismar-tuzagi-feminizm.html> (03.08.2022).